

Dr. Jánossy Dénes

VÉRTES LÁSZLÓ, A BARLANGKUTATÓ

ÖSSZEFOGLALÁS

A tíz évvel ezelőtt fiatalon elhunyt világhírű régészünk, Vértés László életművének méltatására 1978. október 5-én a Magyar Nemzeti Múzeumban emlékülést tartottak. Több előadó különböző nézőpontból elemezte Vértés László munkásságát és maradandó tudományos eredményeit. Dr. Jánossy Dénes előadásában Vértés Lászlót mint barlangkutatót mutatta be az emlékülés résztvevőinek. Beszédét az alábbiakban teljes terjedelmében közöljük.

A szerkesztő

Vértés László tudományos pályafutása oly szorosan kapcsolódik a barlangkutatáshoz, hogy róla ilyen értelemben külön is meg kell emlékeznünk. Vértés László mind a barlangkutatás gyakorlati, mind elméleti vonatkozásában rendkívül sokat tett és nemzetközileg messze kimagasló eredményeket ért el.

Fiatal korában mint kitűnő sziklamászó és mint a barlangok leggyakorlatibb kutatója volt ismeretes. Kezdő koromban ő volt oktatóm ezen a téren is, és nem az ő hibája, hogy a sziklamászásban jómagam túl sokra sohasem vittem.

A második világháború küszöbén, 1939-ben került Vértés László először kapcsolatba a barlangok kitöltésében található leletekkel, a barlangi kitöltések problémakörével. A Solymári-barlang kitöltéséből először Kadić Ottokár felügyelete alatt, majd később a Nemzeti Múzeum megbízásából ásta ki azokat az őslénytani leleteket, melyek rendkívüli unikum-jellege csak jóval később derült ki. Az a jávorszarvas-csontváz, amely akkor felszínre került, a gazdag kísérő leletekkel együtt nemcsak hazai vagy európai, de világviszonylatban is egyedülálló, a pleisztocén mindmáig legkevésbé ismert szakaszából származik. Vértés László nemcsak gondosan kiemelte, hanem sajátkezűleg restaurálta az anyagot, kísérletezve újabb és újabb módszerekkel. Kadić Ottokár keze alatt kezdte el ez irányú tevékenységét, és ez kitűnő iskola volt számára, egész életére kihatott. Kadić rendkívüli pontossága példaképpül szolgált valamennyiünknek. Magam is, sokat dolgozva Vértés Lászlóval együtt, rajta keresztül vettem át ezt a munkamódszert, mely egyúttal a legmodernebb finom — rétegtani vizsgálatok felé vezető utat is megmutatta.

A barlangkutatás gyakorlatának második nagy iskolája volt számára az Istállóskői-barlang nagyszabású ásatásának irányítása. Azóta sem volt

Vértés László — a terepen

Magyarországon olyan impozáns méretű tudományos barlangkutatás, beépített kisvasúttal, nagy létszámú munkásgárdával. Éveken át együtt dolgoztunk ezeken az ásatásokon, és tanúja voltam, hogyan született meg Vértés László agyában a komplex vizsgálatokra való törekvés szükségessége, és hogyan sikerült ezt az elképzelését már a legelső lépésekkel

megközelítenie, sőt megvalósítania. Annak idején még újdonságként hatott az állatmaradványok oly sokoldalú feldolgozása, melyben nemcsak egyes állatcsoportok, mint az emlős állatokon kívül a madarak, békák, de az őskori betegségek nyomai is feldolgozásra kerültek. Fontos része az istállóskői komplex monográfiának a faszenek és az agyagkitöltés üledékközöttani vizsgálata. Abban az időben a radiokarbon vizsgálatok még csak megszületően voltak. De amint ezek elfogadható eredményeket hoztak, Vértes azonnal pótolta hiányukat és két évvel az istállóskői monográfia megjelenése után már pótlólag közölte ezen vizsgálatok eredményeit is. Az istállóskői monográfiában a később általa oly sokoldalúan alkalmazott statisztika csiráit is megtaláljuk.

Az istállóskői ásatások eredményeire a koronát azonban egyrészt a mindmáig kiállított „in situ” tűzhely múzeumba szállításának technikai megoldása, másrészt Vértes kitűnő népszerűsítő könyvének a Medveemberek krónikájának megírása tette. A közérthető kifejezőmód rendkívüli érzékével megáldva állította össze ezt a könyvet, mely a tudományos monográfiánál sokkal többet, élőbbet, közvetlenebbet nyújtott.

Az istállóskői ásatásokkal párhuzamosan, — azok tapasztalatait is felhasználva — írta meg az 1951-ben megjelent Régészeti kézikönyv „Barlangkutatás” c. fejezetét, mely ma is alapvető útmutatást ad ezen a téren.

Vértes tudományos pályafutására az istállóskői ásatások folyamán általa kialakított vizsgálati módszerek egészen korai tragikus haláláig döntő befolyást gyakoroltak.

Egy szerencsétlen vagy talán éppen szerencsés véletlen folytán az Istállóskői-barlang kitöltésének egészen újnak szánt üledékközöttani, fizikai és vegyi vizsgálata egy szélhámós kezébe került. Ezért Vértes maga vette kezébe ennek a vizsgálati módszernek a kidolgozását, és 1959-ben elkészült kandidátusi disszertációjában ilyen vonatkozásban már az összes, számára hozzáférhető barlangi kitöltés anyagának vizsgálati eredményét adja. A tudományos fejlődés rohamlépésekben való haladásának természetes folyamánya, hogy ezek a vizsgálati eredmények már nagyrészt elavultak. Ha azonban Vértes nem fektette volna le e téren is az alapokat, ma sem tudnánk az újabb eredményeket mire építeni.

Visszatérve Vértes tevékenységére: a Lambrecht-barlangi, Petényi-barlangi, kőlyuki, Jankovich-barlangi, Hillebrand-barlangi ásatásokat már egytől-egyig a komplex vizsgálatok jegyében folytatja. A Petényi-barlang ásatásánál végre első ízben sikerült a gyűjtött mintákból igen jelentős virápor-elemzési eredményekre is szert tennie. Ezzel a komplex vizsgálati módszerek egy újabbal gyarapodtak.

Az említett barlangásatások közül Istállóskőn kívül talán a legjelentősebb a Lambrecht Kálmán-barlangi, amiről e helyen kell néhány szót ejtenünk. Úgy tűnt, hogy a nagyméretű, feltűnő bükki barlangok, mint a Szeleta, Istállóskő, Peskő stb., melyeket Vértes szarkasztikus humorával „szalon-barlangoknak” nevezett, anyagszolgáltatásukkal a

Vértes László (jobbra) az érdeklődő szakemberek társaságában

hegység „nagy”, „szenzációs” leleteit kimerítették. Az amatőrkutatók által 1951-ben felfedezett, méterszer méteres nyílású barlangocska, melyet a sűrűn vegetációval fedett hegyoldalon hosszú órákon át kellett keresnünk, és melyben hason csúszva is nehezen lehetett mozogni, — ugyancsak nem látszott jelentősnek. Vértes rendkívüli intuíciójára, az eredményekbe vetett hitére jellemző, hogy ennek a szinte reménytelennek látszó lelőhelynek a feltárására hatalmas energiákat vetett be, és valóban sikerült az akkor ismert egyik legrégebb európai paleolit-lelőhelyet feltárnia. Persze akkor Vértesszőlős gazdag leletei még vártak magukra.

A Lambrecht-barlang ősrégészeti leletekben gazdagnak nem volt mondható, s talán nem túlzott részrehajlás részéről, ha azt mondom, hogy a néhány kevésbé tipikus paleolit igazi értékét a rendkívül gazdag fauna adta. A Lambrecht-barlang ásatásával kapcsolatban vezettünk be egy, a barlangkutatás terén merőben új módszert Magyarországon: a félmilliméteres lyukú szitákon át való mosást, iszapolást, mely az aprógerinces leletek mennyiségét az addiginak sokszorosára emelte, és egészen új perspektívát nyitott e téren is.

Így rakódtak össze a komplex vizsgálati módszer mozaikszemei, melyeket Vértes egész életén át továbbfejlesztett, és melyek révén — elsősorban Vértesszőlősön keresztül, — világhírnévre tett szert.

